

E-DATA: удосконалення системи відкритого використання публічних коштів

Центр політичних студій та аналітики «Ейдос» і Міжнародний фонд «Відродження» в останній зимовий місяць ініціювали публічний захід, спрямований на обговорення стану доступу до інформації про використання публічних коштів в Україні

16 лютого в місті Києві відбувся круглий стіл «**Два роки Закону “Про відкритість використання публічних коштів” Що далі?**», на якому експерти обговорювали поточний стан виконання вказаного Закону та шляхи вирішення проблем при його реалізації. Серед запрошених були народні депутати України, представники органів виконавчої влади, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, громадських організацій та інші фахівці, безпосередньо залучені до розвитку відкритого інформаційного суспільства в Україні.

Віктор Таран, голова Центру політичних студій та аналітики «Ейдос», як модератор заходу у вступному слові зазначив, що **Закон України «Про відкритість використання публічних коштів»** від 11.02.2015 № 183-VIII (далі — Закон України «Про відкритість використання публічних коштів», Закон) є унікальним для пострадянського простору. Цей Закон **було розроблено і прийнято для вільного доступу громадян до інформації стосовно використання публічних коштів**. Автори законопроекту мали амбітні плани щодо тих суспільних змін, які повинні були відбуватися разом з його впровадженням, а саме підвищення ефективності від використання державного та комунального майна, упередження корупції, збільшення рівня довіри громадян до органів влади тощо. І, незважаючи на певні прогалини в реалізації Закону, багато із запланованого вдалося реалізувати.

Оксана Маркарова, перший заступник Міністра фінансів України, наголосила, що **портал E-DATA, створений саме в межах реалізації норм зазначеного Закону**, на сьогодні є найбільшою відкритою базою з публічних фінансів в Україні та повністю відповідає міжнародним стандартам відкритих даних, є безкоштовним та анонімним. За 2016 рік 47 % розпорядників бюджетних коштів звітували на порталі та 22 % державних підприємств створили власні електронні кабінети.

Разом з тим існують проблеми, вирішення яких потрібно прискорювати задля максимального залучення до звітування на порталі розпорядників бюджетних коштів та державних підприємств. Це проблеми, пов'язані як з реалізацією Закону, оскільки визначений на сьогодні **розмір штрафів за нерозкриття інформації (від 425 до 850 гривень)** не виконує тих превентивних функцій, які мав би виконувати, так і певні заклики до адміністратора порталу створити сприятливі та зручні умови для внесення даних. Крім того, вже **сьогодні обговорюють питання щодо інтеграції порталу E-DATA з електронною системою закупівель ProZorro та системами Державної**

казначейської служби України, що дасть змогу забезпечити автоматичне оприлюднення транзакцій щодо тендерів та, своєю чергою, суттєво підвищить рівень відкритості таких даних.

Координатор проекту «Є-дата» Анастасія Розлуцька на відкритті обговорень щодо поточного виконання Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» звернула увагу на те, що «близько 10 відсотків розпорядників просто зареєстрували кабінети і не наповнюють їх, однак якщо враховувати відсутність дієвих штрафів, то відсоток реєстрації суб'єктами надання такої інформації на порталі все одно є доволі високим». За її словами, щоденно портал відвідують близько 28 тисяч користувачів, для зручності користування ним у найближчий час буде впроваджено блок моніторингу, контекстну пошукову систему та поліпшено функціональні можливості службових кабінетів.

Загалом усі експерти відзначили, що **Законом не визначено механізм перевірки виконання його норм та орган, що визнає порушення; не існує санкцій за публікацію неправдивої інформації, а штрафи за її нерозкриття занадто низькі порівняно з обсягами можливих здійснених фінансових зловживань**. Підтверджуючи це, Євген Шульга, директор з розвитку проекту «Ціна держави», наголосив, що близько 37 % операцій, які відображені на порталі між державними підприємствами та фізичними особами-підприємцями, унаслідок нечіткого опису проведених платежів є сумнівними.

Значною **проблемою став супротив державних підприємств віднесенню їх до суб'єктів надання інформації про використання публічних коштів у розумінні Закону**, повідомила начальник управління з питань дотримання права на інформацію та представництва в Конституційному Суді України Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Вікторія Конончук. «Ми надіслали більш ніж 200 запитів до керівників державних підприємств стосовно відсутності даних щодо їхніх установ на порталі E-DATA. І отримали відповіді про те, що на них цей Закон не поширюється», — зазначила пані Вікторія.

Окремо представник Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини наголосила також на проблемі з притягненням до відповідальності порушників Закону України «Про відкритість використання публічних коштів». Так, **відповідно до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (далі — КУпАП) уповноважені особи Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини наділені правом складати протоколи про адміністративні правопорушення за статтею 212-3 в частині неоприлюднення інформації, обов'язкове оприлюднення якої передбачене Законом України «Про відкритість використання публічних коштів», однак на сьогодні відсутні затверджені форми подання інформації про використання публічних коштів, що підлягає оприлюдненню, та Порядок оприлюднення зазначеної інформації, які передбачені Законом, що де-юре дає змогу уникнути застосування вимог Закону** недобросовісним

особам.

Не краща ситуація й із процесуальною стороною складання таких протоколів, оскільки **відповідно до ст. 256 КУпАП особи, уповноважені на складення протоколів, мають особисто вручити протокол порушникові**, що, зважаючи на співвідношення штату Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та кількості розпорядників публічної інформації, суттєво гальмує цей процес, а строк накладення стягнення у три місяці з моменту його вчинення зводить нанівець усю роботу представників Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Підсумовуючи сказане під час свого виступу, Вікторія Конончук наголосила, що **«без комплексних змін до КУпАП про ефективність діяльності осіб, уповноважених притягувати порушників до адміністративної відповідальності, говорити неможливо»**.

На завершення обговорення поточного виконання Закону слово було надано народному депутату України, заступникові голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики Олександрові Опанасенку, який одночасно є одним з авторів Закону України «Про відкритість використання публічних коштів». Він зазначив, що всі проблеми, які окреслили експерти у своїх виступах, відомі профільним комітетам Верховної Ради України та народним депутатам і що **на сьогодні вже підготовлено законопроект № 5061, покликаний змінити ситуацію, що склалася**.

У названому законодавчому акті автори пропонують вирішити три основні групи проблем, які були виявлені за час функціонування Закону України «Про відкритість використання публічних коштів».

По-перше, це **зміна визначень та понять у статті 1**, а відповідно — **збільшення суб'єктів, які підпадуть під дію Закону** після змін (Національний банк України, державні банки, цільові фонди та політичні партії).

По-друге, збільшення відповідальності — **система штрафних санкцій буде прив'язана до обсягу неопублікованої інформації** (у відсотках від вартості прихованої транзакції).

По-третє, зміни до Закону розширять його дію і на дохідну частину бюджету, а саме — **оприлюднення інформації про сплату фізичними особами-підприємцями та юридичними особами податків та зборів до бюджетів, а також зобов'яже державні та комунальні підприємства звітувати про кошти, зароблені самостійно**.

Одночасно із цим законопроект № 5061 встановлює **механізми парламентського, громадського та державного контролю над виконанням Закону та вносить необхідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення**.

Роль та завдання громадянського суспільства і контрольних органів в питаннях імплементації Закону розглядали в другій частині обговорень круглого столу.

Представник Генеральної Прокуратури України Валентина Сенік повідомила присутнім, що в умовах відміни функції прокурорського нагляду активна позиція громадських

організацій, які надсилають власні результати моніторингу електронної бази даних, надзвичайно важлива. З майже 6 тисяч надісланих громадськими активістами повідомлень про можливі зловживання посадовими особами 1 200 підтвердились, порушникам винесено повідомлення про підозру. Також про активну співпрацю з громадськими організаціями розповіла й Ірина Власенко, директор Департаменту моніторингу та перевірок закупівель Державної аудиторської служби України.

На завершення публічних обговорень питання доступу до інформації про використання публічних коштів в Україні своє бачення розвитку порталу E-DATA висловив голова правління «Transparency International Україна» Андрій Марусов, який **завданням першої пріоритетності назвав інтеграцію порталу E-DATA з електронною системою закупівель ProZorro, а в перспективі — з усіма порталами відкритих даних в Україні**, які діють на сьогодні.

Підсумовуючи усе написане вище, можна впевнено сказати, що всі експерти, залучені до розвитку функціонування веб-порталу використання публічних коштів (як із законодавчого, так і з технічного боку), є абсолютними однодумцями. Між учасниками цього процесу відсутні будь-які непорозуміння, які б ставали на шляху впровадження законопроекту № 5061. Зі свого боку, [редакція журналу «Радник в сфері державних закупівель»](#) висловлює надію, що інтеграція порталу E-DATA з електронною системою закупівель ProZorro та з усіма іншими порталами відкритих даних в Україні відбудеться щонайшвидше, адже це дозволить замовникам зайвий раз не дублювати одну й ту ж саму інформацію на різних веб-порталах.